

KNIŽNIČNÉ NOVINY

ŠTÁTNÁ VEDECKÁ KNIŽNICA V BANSKEJ BYSTRICI

- Spomienka na leto
- Penovov dom
- Pracovná návšteva Vojvodiny
- Čo čítajú osobnosti nášho mesta?
- K nedožitému jubileu Jána Cikkera
- Tri knižnice spoločne
- Kawa czy ciasto? alebo slovensko-poľské porozumenie pri káve, koláčoch a knihách
- Doskotlač
- Výstava FOUR FOR FÓR v Galérii v podkroví
- Arteterapia v Galérii v podkroví: umenie ako bezpečný priestor
- Knižnice sveta - Knižnice vo Vilniuse
- Knižné novinky 3/2026

www.svkbb.eu

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici je príspevkovou organizáciou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

Spomienka na leto

Z tohtoročného leta mám v pamäti jeden povšimnutiahodný rozhovor, ktorý som si nechtiac a náhodne vypočula počas čakania na rehabilitačné procedúry. Všetci pacienti dostávali svoje procedúry, na oddelení bol pokoj, a tak si zamestnanci mohli chvíľu podebatovať.

Pomerne mladý muž, nemal azda ani 25 rokov, povedal kolegyni – rehabilitačnej sestre:

„Veľa čítam e-knihy, ale nedávno som si kúpil papierovú, tlačенú knihu. To je úplne iné čítanie. Ten papier, tá vôňa... Mám z toho veľmi príjemný pocit.“

Kolegyňa mu pritakala, že má pravdu. Jeho výrok ma zaujal a zároveň aj potešil, keďže pracujem v knižnici. Rozhovor pokračoval o knihách, ktoré čítajú, a do debaty sa zapojila aj ich staršia kolegyňa. Povedala, že aj ona rada číta tlačенé knihy, vraj sa pri nich dobre zaspáva, pretože pri posteli má len tlmenú nočnú lampu. Na to jej mladý kolega poradil, že on si kúpil nabíjaciu lampu s klipom, ktorá sa jednoducho pripne ku knihe, a čítanie je potom pohodlné. A vraj stojí len pár drobných. Mladá kolegyňa sa potešila, že ju kúpi mame ako darček k narodeninám. Staršia kolegyňa zase povedala, že aj ona, ale až na Vianoce. A dodala: „Kúpila som minule mojej mame knihu. Keď som za ňou večer prišla, tak mi vynadala, čo za knihu som jej to kúpila, lebo celú noc nespala. Musela ju vraj dočítať, bola taká napínava.“

Všetci sa spoločne zasmiali. A pre mňa to bol dôkaz, že aj v lete ľudia čítajú, hoci v letných mesiacoch býva v knižnici čitateľov predsa len o niečo menej.

V našej knižnici bolo rušno aj počas prázdnin. Kým mnohí naši čitatelia čerpali sily v prírode či pri vode – a verím, že aj s knihou v ruke –, my sme čas letnej prevádzky a pokojnejších dní využili naplno na prípravu knižnice na nadchádzajúcu sezónu a nový školský i akademický rok 2026/2027.

Presťahovali sme naše sklady zo Zvolenskej cesty na Mičinskú cestu, a to svojpomocne vďaka ochote a úsiliu našich zamestnancov zo všetkých odborov a oddelení.

Vymaľovala sa Galéria v podkroví, pokračovali práce na obnove národnej kultúrnej pamiatky Penovov dom a začali sa výkopové práce na nádvorí. Síce nám na pár dní vypadol internet a na niekoľko hodín aj voda, všetko sa rýchlo podarilo dať do poriadku. Vďaka patrí všetkým, ktorí operatívne pomohli, aby bola prevádzka čo najskôr obnovená.

Príchod septembra je pre nás vždy spojený s novou energiou. Veľmi sa tešíme na našich stálych čitateľov, návštevníkov či bádateľov a najmä na nových čitateľov z radov študentov stredných a vysokých škôl, ktorí do našich študovní zavítajú po prvý raz. Sme pripravení byť ich spoľahlivým partnerom pri štúdiu, pri písaní ročníkových, bakalárskych či diplomových prác, pri príprave na prednášky alebo jednoducho pri hľadaní kvalitného čítania.

Do fondu Štátnej vedeckej knižnice pribúdajú v rámci našich finančných možností, ale aj vďaka darom a výmenám nové knihy. Okrem toho pripravujeme na novú sezónu aj pestrý sprievodný program: odborné prednášky, výstavy, kurzy v našich jazykových centrách či rôzne kultúrne podujatia.

Ešte raz ďakujem celému kolektívu knižnice za mimoriadne pracovné nasadenie počas leta a našim čitateľom prajem úspešný štart do nového školského roku, veľa odhodlania, študijných úspechov a najmä radosť z objavovania nových poznatkov. Dvere Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici sú dokorán otvorené. Tešíme sa na vašu návštevu.

*Oľga Doktorová
riaditeľka Štátnej vedeckej knižnice v
Banskej Bystrici*

Penovov dom

Určite ste si všimli, že okolo Penovovho domu na Striebornom námestí je posledné mesiace akosi živšie. Nielen mediálne, ale už aj vizuálne. Súčasťou našej inštitúcie je od roku 1985, keď bol odkúpený od pôvodných majiteľov, rodiny Penovovcov. Donedávna slúžil ako depozitár knižného fondu, ale okrem stavebného prepojenia s komplexom budov župného domu v rokoch 1987 až 1988 a opravou strechy v roku 2005 neprešiel objekt zásadnejšou rekonštrukciou. Investičný dlh sa prejavil na nevyhovujúcom technickom stave a zlých mikroklimatických podmienkach, a preto sa knižný fond musel z objektu presunúť. V roku 2019 bol Penovov dom oficiálne vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku, čo potvrdilo jeho historický a architektonický význam pre mesto aj celé Slovensko. V minulosti nebol iba obyčajným meštianskym domom. Jeho príbeh je úzko spätý s mestským opevnením a jednou z banskobystrických mestských brán. Skúsme sa teda vrátiť o niekoľko storočí späť.

Dom, ktorý býval súčasťou brány

Strieborné námestie vznikol v priestore pri mestskom opevnení. Práve odtiaľ viedla cesta k Hornej Striebornej bráne, ktorá patrila medzi vstupy do opevneného mesta. Podľa údajov Krajského pamiatkového úradu v Banskej Bystrici bola brána postavená ešte pred rokom 1573. Spočiatku mala drevenú podobu, neskôr bola súčasťou kamenného fortifikačného systému Banskej Bystrice. Cez túto bránu smerovala cesta do Kremnice, kam sa vozilo striebro na razenie mincí, a ďalej aj do Krakova či Tešína.

Samotné mesto vtedy bohatlo najmä z medi. Vďaka Thurzovsko-fuggerovskej spoločnosti sa Banská Bystrica na prelome storočí stala najväčším producentom medi na svete. V ťažených rudách sa však prirodzene nachádzalo aj striebro, ktoré sa z medi vytavovalo ako cenný vedľajší produkt, takže striebro v názve námestia a brány nie je náhoda, aj keď nebolo hlavným exportným artiklom mesta. Práve v tomto období (koniec 16. storočia) rozmachu vznikla aj samotná budova Penovovho domu, postavená v renesančnom slohu typickom pre bohatnúce meštianske domy toho obdobia.

Renesancia, secesia a jeden dom
Pôvodne renesančný meštiansky dom

však počas svojej existencie prešiel viacerými úpravami. Najvýraznejšiu podobu získal na prelome 19. a 20. storočia. Keď sa mestské opevnenie postupne stávalo skôr historickou pamiatkou než potrebnou obranou, začali sa odstraňovať jeho jednotlivé časti. V roku 1898 bola Horná Strieborná brána asanovaná, no jej východná časť – dnešný Penovov dom – zostala stáť. Dom dostal novú secesnú fasádu, ktorá mu dala eleganciu typickú pre prelom storočí. Z objektu spojeného s renesančným opevnením sa postupne stal meštiansky dom s módnym secesným vzhľadom. Architektonicky ide o dom s nepravidelným pôdorysom, dvojtraktovou dispozíciou a tromi nadzemnými podlažiami s čiastočným podpivničením. Práve nepravidelný tvar pripomína, že jeho história nevznikala naraz podľa jedného stavebného plánu, ale postupne, v nadväznosti na staršiu zástavbu a mestské opevnenie.

Súčasnnosť a budúcnosť

V súčasnosti už prebiehajú práce komplexnej obnovy. Komplexnú obnovu národnej kultúrnej pamiatky Penovovho domu v Banskej Bystrici podporilo Ministerstvo kultúry SR. Financovanie sumy 1 938 264,01 eur bude zabezpečené z Programu Slovensko v pomere 85 % z prostriedkov Európskej únie a 15 % zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Projekt zahŕňa komplexnú pamiatkovú obnovu historickej budovy vrátane rekonštrukcie strešného plášťa, obnovy fasád a architektonických prvkov, modernizácie elektroinštalácie, výmeny podláh a úpravy povrchov, rekonštrukcie výstavných priestorov, modernizácie technického vybavenia, zabezpečenia vhodných klimatických podmienok na ochranu zbierok, inštalácie bezpečnostných systémov, nového expozičného mobiliáru a vytvorenia bezbariérového prístupu. Cieľom je vytvoriť dôstojné a moderné podmienky na ochranu, odbornú správu a prezentáciu zbierkových predmetov.

Rekonštrukcia historickej budovy má vytvoriť nové sídlo expozícií Literárneho a hudobného múzea: Bábkarské klenoty stredného Slovenska – expozícia slávnych rodov, scénografie a divadelnej histórie a Ľudové hudobné nástroje.

Cieľom je zachovať architektonické hodnoty národnej kultúrnej pamiatky a zároveň vytvoriť moderné priestory na prezentáciu zbierok.

Marek Durdiak

PENOVOV DOM 1979. (ZDROJ: DOMY STAREJ BANSKEJ BYSTRICE IV.).
2. PENOVOV DOM 20. 8. 2026

PENOVOV DOM 20. 8. 2026

Pracovná návšteva Vojvodiny

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici oslávila svoju storočnicu aj štvrtstoročie medzinárodnej spolupráce v aktuálnom kalendárnom storočí najmä v rámci 25. ročníka odborného seminára pre knihovníkov a informačných špecialistov Trends in Lib@ries (TLib), na ktorom sa zúčastnili partneri a spolupracovníci knižnice z Česka, Poľska či Maďarska. Knižnica kontinuálne prehľbuje tiež dlhoročné kontakty so Slováckmi žijúcimi v zahraničí, najmä v srbskej Vojvodine a Rumunsku.

Potvrdzujú to aj v minulosti dohodnuté vzájomné zmluvy o spolupráci so Slovenským vydavateľským centrom v srbskom Báčskom Petrovci alebo s Vydavateľstvom Ivana Kraska v rumunskom Nadlaku. Vďaka spolupráci so Slovenským vydavateľským centrom v Báčskom Petrovci disponuje naša knižnica bohatým knižným fondom s tematikou kultúry Slovákov žijúcich vo Vojvodine. V roku 2018 nadviazala Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici spoluprácu so Slovenským kultúrnym klubom v Srbsku, občianskym združením založeným v roku 2016. Cieľom združenia je zachovávať a rozvíjať slovenskú menšinovú kultúru v Srbsku a vo svete. Ústrednou aktivitou Slovenského kultúrneho klubu v Srbsku je vydávanie slovenských kníh a periodickej tlače, ako aj elektronických dokumentov, jeho najdôležitejším edičným počínom je Slovenský svetový kalendár, ročenka o Slovákoch žijúcich v zahraničí, do ktorej prispievajú autori zo slovenských komunít z celého sveta. Ďalšími formami spolupráce je realizácia výstav, literárnych besied, vydavateľských prezentácií a iných kultúrnych podujatí, na ktorých je prezentovaná kultúra vojvodinských Slovákov. Počas tohoročného seminára TLib bola podpísaná nová rámcová zmluva o spolupráci na obdobie rokov 2026 – 2031. Jej prvými praktickými a realizovanými naplneniami boli pozvanie zakladateľa Slovenského kultúrneho klubu v Srbsku Vladimíra Valentíka a návšteva Báčskeho Petrovca a Nového Sadu. Na cestu zo Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici do Vojvodiny sme sa v dňoch 22. – 25. júna 2026 preto vydali v trojici: Mgr. Jana Lašáková, PhDr. Veronika Turčan Uhríková a PaedDr. Ivan Očenáš, PhD., aby sme prezentovali našu storočnú jubilantku, jej históriu a súčasnosť. V Knižnici Štefana Homolu v Báčskom Petrovci a v Ústave pre kultúru vojvodinských Slovákov v Novom Sade sme sa zúčastnili na kultúrno-literárnych podujatiach, ktoré pripravili uvedené inštitúcie. Na oboch podujatiach V. Turčan Uhríková prezentovala Štátnu vedeckú knižnicu, jej históriu i súčasné poslanie a služby pre bádateľov i širokú verejnosť v kontexte storočnice jej existencie.

O histórii a činnosti Pamätného domu Jozefa Gregora Tajovského v Tajove, ktorého stálu expozíciu spravuje Literárna a hudobné múzeum Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici, hovorila J. Lašáková. I. Očenáš predstavil výberové personálne bibliografie, ktoré v roku 2024 vydala Štátna vedecká knižnica jednak k 150. výročiu narodenia Jozefa Gregora Tajovského, spisovateľa, výrazného reprezentanta neskorého slovenského literárneho realizmu v prvej polovici 20. storočia, ktorý vytvoril bohaté literárne dielo diferencované druhovo – na prózu, drámu, poéziu aj publicistiku – i žánrovo, čo sa odzrkadľuje v jeho črtách, poviedkach, veselohrách, historických hrách, politických článkoch, osobných medailónoch, nekrológoch alebo ľúbostných básňach, jednak k 140. výročiu narodenia jeho manželky Hany Gregorovej, herečky, spisovateľky, prekladateľky, redaktorky, cestovateľky, organizátorky kultúrneho diania a aktivistky ženského národného hnutia, odvážne vstúpivšej do ženského hnutia v zmysle emancipácie, ktorá so silou vlastného hlbokého presvedčenia, s nezlomnosťou napriek (nielen) mužskej nevôli, neúprosne išla svojou cestou priekopníčky, ktorú ocenila až ďalšia generácia ako výnimočnú. Pred oboma podujatiami sme poskytli krátke interview srbskej televízii, rozhlasu a regionálnemu periodiku.

Počas pracovnej cesty sa uskutočnili spoločné obojstranné rozhovory o našich inštitúciách a formách vzájomnej spolupráce s predsedom Slovenského kultúrneho klubu v Srbsku Vladimírom Valentíkom, riaditeľkou Knižnice Štefana Homolu v Báčskom Petrovci Vesnou Valihorovou-Filipovičovou a riaditeľkou Ústavu pre kultúru vojvodinských Slovákov v Novom Sade Annou Spevákovou.

V Báčskom Petrovci sme tiež navštívili expozíciu ľudovej architektúry Múzea vojvodinských Slovákov – najstarší dom, ktorý bol postavený technikou nabíjania hliny a má trstinovú strechu. V dome sú predmety dokumentujúce tradičný spôsob života vojvodinských Slovákov, vo dvore pri dome sa nachádza drevená sýpka a mniach – významná nehnuteľná kultúrna pamiatka ľudovej techniky z rokov 1862/63, ktorý slúžil na spracovanie konopy.

Prezreli sme si tiež slovenské Gymnázium Jána Kollára so žiackym domovom v Báčskom Petrovci, ktoré bolo založené pre potreby slovenskej menšiny už v roku 1919 a do súčasnosti je jediným gymnáziom s vyučovacím jazykom slovenským mimo Slovenska. Navštívili sme tiež obec Kulpín, kde sme sa pri miestnom kaštieli prešli po parku so sochami významných slovenských národovcov (napr. P. J. Šafárika, J. Kráľa) vrátane architekta a kulpínskeho rodáka Milana Michala Harminca.

Ďakujeme Slovenskému kultúrnemu klubu v Srbsku nielen za pozvanie, ale aj príkladnú starostlivosť počas nášho pracovného pobudnutia vo Vojvodine. Veríme, že naša tohoročná návšteva neostane posledná a nadviažu na ňu ďalšie úspešné vojvodinsko-banskobystrické aktivity.

Ivan Očenáš

MNIAČ V BÁČSKOM PETROVCI

V ÚSTAVE PRE KULTÚRU VOJVODINSKÝCH SLOVÁKOV V NOVOM SADE

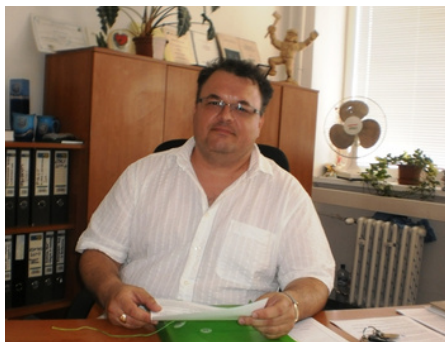
V KNIŽNICI ŠTEFANA HOMOLU V BÁČSKOM PETROVCI

Čo čítajú osobnosti nášho mesta?

Karol Langstein pracuje na Mestskom úrade v Banskej Bystrici ako vedúci oddelenia sociálnej a krízovej intervencie. Dlhodobo pomáha ľuďom v ťažkých životných situáciách, najmä bezdomovcom, rodinám s deťmi, ľuďom po výkone trestu, chorým, nemajetným a závislým. V roku 2004 získal najvyššie vyznamenanie Slovenského Červeného kríža I. stupňa za obetavosť, humanitu a dobrovoľnú službu. V roku 2006 získal aj Cenu detského úsmevu od detí z detských domovov prostredníctvom OZ Úsmev ako dar.

V oblasti sociálnej a krízovej intervencie pôsobíte už viac ako 30 rokov. Čo vás priviedlo k tomuto profesijnému smeru? Náročnosť tejto práce si bezpochyby vyžaduje hlboké vnútorné presvedčenie a túžbu pomáhať druhým – je práve toto pre vás hlavným zdrojom motivácie a zmyslu?

Život to tak dáko prirodzenie doniesol. V roku 1992 si vtedajší prednosta obvodného úradu zavolať všetkých absolventov Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici z mesta a okolia a ponúkol im pozíciu vychovávateľa v Azylovom dome, ktorý bol na Wolkerovej ulici. Plat bol vtedy o sto slovenských korún viac ako dávka na úrade práce. Nikto to nebral, len ja som reagoval, že to beriem a dáko treba začať. Bola to tvrdá, ale dobrá škola reality, a to doslova. Klienti boli ľudia po výkone trestu odňatia slobody, ktorí sa nemali kde vrátiť. Následne som prešiel v štátnej správe na pozíciu kolízneho opatrovníka (rozvody, výživné pre deti do detských domovov a pod.) a potom na pozíciu kurátora pre maloletých a mladistvých (trestnoprávne veci), v roku 1994 sa naskytla možnosť získať pozíciu vedúceho oddelenia sociálnych vecí na Mestskom úrade v Banskej Bystrici (neskôr to bol referát, potom zase oddelenie), kde som cítil, že je viac možností ako v štátnej správe, ako ľuďom reálne pomáhať. Tak sa aj stalo. Najprv s Ivanom Šedibom, vtedajším riaditeľom SČK v B. Bystrici sme vybudovali osem zariadení sociálnych služieb krízovej intervencie – nocľahárne, útulky, nižšie formy bývania. Boli sme autori myšlienky pomoci, ktorú sme zhmotnili a ktorú v tom období nepoznal ani zákon (neskôr sa to na základe našich skúseností dostalo aj do zákona).

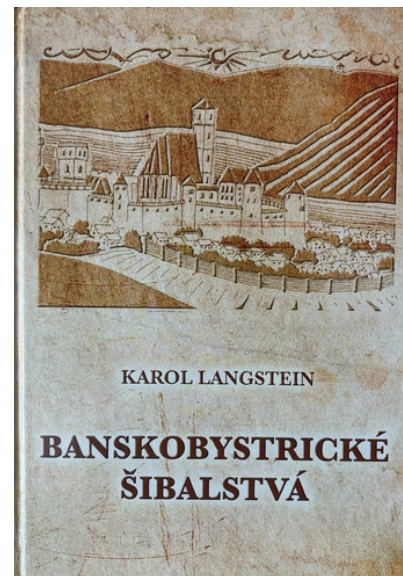

PHDR. MGR. KAROL LANGSTEIN, VEDÚCI ODDelenIA
SOCIÁLNEJ A KRÍZOVEJ INTERVENcie MESTSKÉHO ÚRADU
V BANSKEJ BYSTRICI

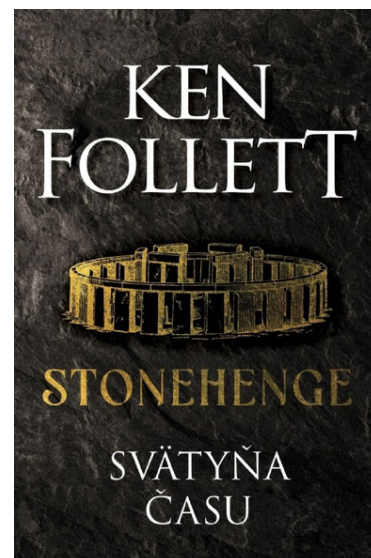
Z týchto zariadení sedem funguje dodnes a pomohli tisícom jednotlivcov, stovkám rodín a cca 450 detí nemusel štát odňať rodičom a umiestniť ich do detských domovov a mohli vyrastať s rodičmi. To všetko sme vybudovali bez eurofondov, ktoré v tom období neexistovali, ale podarilo sa nám cez spolupracujúce holandské nadácie získať grant pre jedinečnosť projektu. Za získané financie sme postupne zrekonštruovali rozpadnutý objekt ubikácií na dva útulky. Nikdy som sa nezamýšľal nad tým, čo ma motivuje – vtedy jednoducho bolo treba konať a táto oblasť sa stala pre mňa signifikantnou – som to jednoducho ja telom, rozumom, srdcom aj dušou. S Ivanom sme mali jasnú predstavu, ako treba pomáhať a čo treba robiť a ako pomáhať ľuďom. To, že zariadenia fungujú dodnes, je aj zásluhou mravčej práce všetkých kolegov na všetkých pozíciách. Osobne mám také vnútorné motto: Zanechávaj v živote stopy hodné nasledovania. V tejto oblasti je ešte veľa iných úloh a kompetencií, na ktorých pracujeme a ktoré ešte bude treba dobudovať. Vedieť pomáhať znamená schopnosť používať všetky nástroje pomoci, znalosti zdrojov a schopností „šiť na mieru“ klientom plán riešení ich zanedbaných, nezvládnutých životov. Ideálny výsledok dobre odvedenej práce sociálnej a krízovej intervencie je, že o klientoch neviem – lebo ma nepotrebujú a žijú svojpomocne, samostatne svoje životy.

Máte popri svojej profesii priestor aj na voľnočasové aktivity? Patrí medzi vaše záľuby aj čítanie kníh?

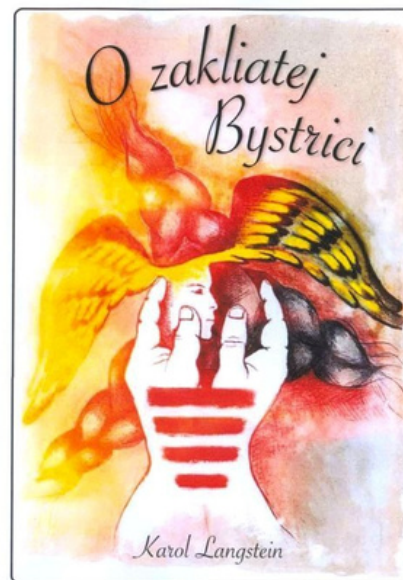
Moja profesia má jedno špecifikum, že si domov beriete všetky starosti klientov v hlave. Keďže som človek, ktorý miluje kreativitu vo všetkom, tak sa venujem buď vymýšľaniu nových receptov a varím, alebo – ak je múza a čas – píšem knižky pre deti a dospelých. Keď je čas a chuť, rád si prečítam knihu, pozriem dobrý film.

NÁJDETE U NÁS POD SIGNATÚROU A 126675

NÁJDETE U NÁS POD SIGNATÚROU B 68532

NÁJDETE U NÁS POD SIGNATÚROU A 143270

Mám rád zážitkovú turistiku – historické, sakrálné stavby, krásne výhľady a užívanie si krásy prírody a ľudí.

Ste autorom viacerých populárno-náučných kníh o Banskej Bystrici pre deti a mládež. Poviete nám o tejto tvorbe viac? Čo stálo za jej zrodom?

Úplne prvý impulz na napísanie niečoho bola „domáca úloha pre rodičov na Vianoce“ od pani učiteľky v základnej škole, ktorú dostal starší syn Filip. Malo to byť o návšteve niekoho v Banskej Bystrici. Keďže milujem kreativitu a zmysluplnosť, tak som synovi napísal dva príbehy, ktoré sa neskôr stali prvými príbehmi Banskobystrických šibalstiev. Keď ich syn prečítal nahlas v škole – páčili sa deťom aj učiteľke, a tak som mu slúbil, že každý týždeň mu napíšem vždy nový príbeh, v ktorom budú zakomponované fragmenty starých dejín mesta a okolia, ako aj krás prírody. A tak vznikla trilógia, ktorú som aj ilustroval. Štvrtá knižka bola prvá rozprávka o Banskej Bystrici O zaklinatej Bystrici, ktorú načítali aj mladí herci Akadémie umení v B. Bystrici a dá sa vypočuť na YouTube v sekcii Rozprávky z múzeí. Cez tieto príbehy mám snahu v deťoch, ale aj v dospelých vzbudiť záujem o históriu mesta a jeho okolia, ktoré tu je tisíce rokov a stále je veľa nespoznávaného. Tieto aktivity sú malým únikom od ťažkých osudov, ktoré riešim v súčasných životoch klientov, a tak trochu stopa, ktorú v súčasnosti nasleduje a oveľa lepšie ako ja môj syn Filip (napísal román), ktorý bol pri zrode tohto môjho koníčka.

Akú knihu ste čítali naposledy a akú odporúčate našim čitateľom?

Mám rád oddychovky od Kena Folletta Stonehenge a neskutočne veľmi sa teším na synovu prvotinu, ktorá sa dostáva do predaja tento mesiac – sci-fi román s množstvom náučných informácií Časozber. Podľa recenzií to vyzerá fantasticky a čítal som len úvodných 50 strán, keď tvoril a písal. Podľa recenzií, a nie len preto, že je to môj syn, odporúčam teda knihu Časozber, ktorá vychádza vo vydavateľstve Tatran.

Rozhovor pripravila Betka Matejová

K nedožitému jubileu Jána Cikkera

Hudobný skladateľ a pedagóg Ján Cikker (29. 7. 1911 Banská Bystrica – 21. 12. 1989 Bratislava) patrí do skladateľskej generácie, ktorá položila základy modernej slovenskej národnej hudby. Spolu s Alexandrom Moyzesom a Eugenom Suchoňom ide o významného predstaviteľa slovenskej hudobnej moderny. Vyrastal v rodinnom prostredí, ktoré hudbe mimoriadne žičilo, keďže jeho matka Mária Cikkerová, rod. Psotková, bola učiteľkou klavírnej hry. Už v piatich rokoch si hral na klavíri jednoduché melódie, ktoré počul od žiakov svojej mamy. Tieto potom rôznym spôsobom menil alebo dokonca vymýšľal nové. Skladbička Vianoce bola jeho prvou kompozíciou. V období štúdiá na Gymnáziu Andreja Sládkoviča (1921 – 1930) sa prejavoval ako vynikajúci klavirista a nádejný skladateľ, keď začal tvoriť náročnejšie skladby. Práve v tomto období obdivoval Viliama Figušu-Bystrého, ako počas turistických prechádzok v okolí Banskej Bystrice komponuje operu Detvan. Po vzhliadnutí niektorých Cikkerových skladieb práve tento skladateľ predpovedal mladému J. Cikkerovi budúcnosť symfonika, ba autora oper. V rokoch 1930 – 1934 študoval na pražskom konzervatóriu (skladbu u J. Křičku, organ u B. A. Wiedermanna a dirigovanie u P. Dědečka). Majstrovskú školu Vítězslava Nováka absolvoval v roku 1936. Štúdiá si prehľbil na Hochschule für Musik und darstellende Kunst u svetoznámeho dirigenta Felixa von Weingartnera vo Viedni (1936 – 1937). Od roku 1939 pôsobil v Bratislave. Tu vyučoval na Hudobnej a dramatickej akadémii, Štátnom konzervatóriu a Vysokej škole múzických umení, v 40. rokoch bol dirigentom ochotníckeho združenia Slovenskej filharmónie, zbormajstrom Speváckeho zboru slovenských učiteľov, dramaturgom Opery Slovenského národného divadla, neskôr funkcionárom Zväzu československých skladateľov. V čase vypuknutia Slovenského národného povstania sa Ján Cikker nachádzal v rodnej Banskej Bystrici. Bol poverený funkciou prednostu vysokoškolského odboru na Povereníctve Slovenskej národnej rady pre školstvo a osvetu. Vo svojej funkcii sa stretával s rôznymi osobnosťami, ako Alexander Matuška, Peter Karvaš, Gabriel Rapoš, Ján Boor, Andrej Plávka a ďalší. Gabriel Rapoš a Andrej Plávka ho požiadali

o skomponovanie znelky pre Slobodný slovenský vysielač, ktorou by odlišili vysielačie tohto rozhlasu od bratislavského. Znelka potom dozrela do tvaru orchestrálneho Pochodu povstalcov, ktorý vznikol 15. októbra 1944 ešte v Banskej Bystrici. Skladateľ ho venoval pracovníkom povstaleckého rozhlasu. Už v prvých dielach sa u J. Cikkera prejavoval vplyv slovenského folklóru (Sonatina pre klavír, Concertino pre klavír a orchester a Slovenská suita). Celá jeho tvorba je poznačená myšlienkami humanizmu, vlastenectva a túžby po slobode. Mimoriadne silná je u neho protivojnová tematika, a to v dielach: kantáta Cantus filiorum, v symfonickej trilógii O živote (Leto, Vojak a matka, Ráno), v skladbách Spomienky, Symfónia 1945, Epitaf – Nad starým zákopom a v mnohých iných. Popri veľkom množstve hudobných diel rôznej tematiky a žánrov dominuje deväť oper (Juro Jánošík, Beg Bajazid, Mister Scrooge, Vzkriesenie, Hra o láske a smrti, Coriolanus, Rozsudok, Obliehanie Bystrice a Zo života hmyzu), z ktorých mnohé boli viackrát naštudované na zahraničných operných scénach. Posledná opera Antígona ostala nedokončená. Herderova cena z roku 1966, Cena UNESCO udelená v roku 1979 a množstvo ďalších ocenení jeho tvorby svedčí o tom, že Ján Cikker bol skladateľskou osobnosťou medzinárodného významu. Jeho život a dielo približuje výstava Spomienky, ktorá je prístupná pri príležitosti 115. výročia skladateľovho narodenia a inštalovaná na prvom poschodí knižnice od 3. augusta do 30. októbra 2026.

Imrich Šimig

JÁN CIKKER V PRACOVNI (8. 11. 1975)

PAVOL BÁN, BUSTA SKLADATEĽA (1954)
EUGEN LEHOTSÝ, PORTRÉT HUDOBNEHO SKLADATEĽA (1941)

Tri knižnice spoločne

Tohtoročné Dni mestskej kultúry sa v Banskej Bystrici uskutočnili 19. a 20. júna 2026 pod tematickým názvom Cultural mining – Ťažíme kultúru.

Mesto sa počas dvoch dní premenilo na živý kultúrny priestor. Takmer päťdesiat podujatí na rôznych miestach Banskej Bystrice ponúklo koncerty, výstavy, workshopy, tanečné a hudobné vystúpenia, komentované prehliadky, prednášky i programy venované histórii mesta. Do podujatia sa zapojili desiatky kultúrnych inštitúcií, organizácií a umelcov, cirkevné spoločenstvá aj dobrovoľníci. Tohtoročný koncept nadviazal na banícku históriu mesta a symbolicky hľadal kultúrne „ložiská“ ukryté v Banskej Bystrici.

V Centre nezávislej kultúry Záhrada sa predstavili všetky tri banskobystrické knižnice: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, Verejná knižnica Mikuláša Kováča (VKMK) a Univerzitná knižnica UMB, ktoré pripravili spoločný bohatý celodenný program v piatok 19. júna. Podujatie sa pripravovalo na základe iniciatívy VKMK a išlo o prvú koordinovanú spoluprácu tohto druhu v regióne. Cieľom bolo ukázať knižnice ako moderné, otvorené a komunitné centrá, ktoré sa navzájom dopĺňajú.

Návštevníci si mohli vybrať nielen knižné prekvapenia z pripravenej poličky s knihami, ale aj oddychovať v chill out zóne na deke v tieni stromov, kreatívne tvoriť, kresliť, vymaľovať omaľovánky či vypaľovať do dreva, zasúťažiť si alebo si potréňovať pamäť, započúvať sa do diskusií o prekladateľstve a vydávaní kníh, ale aj o čitateľskom klube a preferenciách čitateľov. Najmenší si užili rozprávkové čítanie pre deti, dospelí zas podvečernú hudbu počas vystúpenia herca Ondreja Daniša. Prekvapenia v podobe kvízov a hlavolamov, vedeckých hračiek, čitateľského binga, tréningov pamäti a informácie o knižnej kultúre, knižnej väzbe a hlavne o knižniciach sa niesli vo veľmi príjemnej atmosfére. Mnohí návštevníci, ktorí prišli až po skončení pracovného času, sa nevedeli odtrhnúť od našich aktivít a určite by ich privítali až do neskorých večerných hodín.

Podujatí však bolo toľko, že uspokojili aj najnáročnejších. Tešíme sa z tejto milej spolupráce a určite budeme v nej radi v budúcnosti pokračovať.

Michaela Törökóvá

TRÉNING PAMÄTI V CENTRE NEZÁVISLEJ KULTÚRY ZÁHRADA

KOLEGYNE PREZENTUJÚ SLUŽBY KNIŽNICE POČAS DNÍ MESTSKEJ KULTÚRY

KOLEGYNE PREZENTUJÚ SLUŽBY KNIŽNICE POČAS DNÍ MESTSKEJ KULTÚRY

Kawa czy ciasto? alebo slovensko-poľské porozumenie pri káve, koláčoch a knihách

Služobné cesty do poľského Opole majú v našej knižnici skvelú povest. Tento rok sme sa o tom na vlastnej koži presvedčili aj my – Dominika Kmeťová, Michaela Törökóvá a Milan Svitek. Naša stáž vo Vojvodskej verejnej knižnici Emanuela Smoťku v Opole mala jasný cieľ: upevniť partnerstvo, vymeniť si skúsenosti a priniesť nové inšpirácie. A ako sa nám darilo?

Každý deň sa o nás starala iná dvojica poľských kolegov, ktorí vniesli do programu jedinečnú energiu. Hneď v pondelok po našom príchode nás privítal riaditeľ Adam Drosik, ktorého sme poznali už z jeho účasti na našom odbornom seminári TLlib. Po spoločnom obede, ktorý sa niesol vo veselom duchu, sme mali možnosť navštíviť fond starých a vzácnych tlačí opolskej knižnice. Sprevádzala nás ním pani Mirka, neuveriteľne zapálená odborníčka s očividnou vášňou pre svoju prácu. Pohľadom sme hltali krásne zreštaurované tlače a knihy, ktoré nám jednu po druhej predstavovala. Príjemným prekvapením prvého dňa bolo aj ubytovanie v kaštieliku v Rogowe. Nachádzal sa v parku ako vystrihnutom z románu Pýcha a predsudok, priam stvoreným na dramatické odmietnutie pána Darcyho.

Utorok patril výletu do mesta Nisa. Absolvovali sme pútavú prehliadku historického centra a návštevu miestneho múzea. Fanúšikovia historickej fantasy literatúry určite vedia, že práve v Nise a jej okolí sa odohráva časť deja Husitskej trilógie svetoznámeho poľského spisovateľa Andrzeja Sapkowského. Naši hostitelia nám pošepekali, že tento obľúbený autor je svojrázna osobnosť a pripraviť s ním vydarenú literárnu besedu býva tvrdým orieškom. Po prehliadke pamätihodností nasledovala návšteva miestnej knižnice.

V stredu sme pokračovali v nabitom programe. Dopoludnia sme si pozreli novopostavenú budovu knižnice v Zdieszowiciach a potom nás už čakala komplexná prehliadka hostiteľskej knižnice v Opole. V stredu sme pokračovali v nabitom programe. Dopoludnia sme si pozreli novú

budovu knižnice v Zdziessowiciach a potom nás už čakala komplexná prehliadka hostiteľskej knižnice v Opole. Predviedli nám svoje moderné dispozičné riešenia, manažment skladov aj študovne. V stredu sme pokračovali v nabitom programe. Dopoludnia sme si pozreli novopostavenú budovu knižnice v Zdziessowiciach a potom nás už čakala komplexná prehliadka hostiteľskej knižnice v Opole. Predviedli nám svoje moderné dispozičné riešenia, manažment skladov aj študovne. Najviac zo všetkého nás však nadchla nová herná zóna plná spoločenských hier, špeciálnych stolov a retro počítačov.

Všade, kam sme vkročili, nás čakalo milé privítanie a krásne prestreté pohostenie. Či už v Nise, Zdziessowiciach, alebo v Opole na stoloch voňala čerstvá káva, limonáda, koláče či jahody – samozrejme, nie jagody, ale truskawki. Nemohli sme si nevšimnúť aj výnimočný šarm a zmysel pre módu našich hostiteľiek, ktoré zdobil najmä úsmev a výrazný rúž. Čerešničkou na záver bola prehliadka historického centra Opole. Úlohy sprievodcu sa zhostil jeden z opolských kolegov, o ktorom sme sa dozvedeli, že mal veľké obavy z rečovej bariéry. Rýchlo sa však ukázalo, že zbytočne. Rozprávali sme sa bez problémov – my po slovensky, oni po poľsky a poväčšine dokonca aj s porozumením. Rýchlo sme sa zhodli na tom, či už človek pracuje v knižnici na Slovensku, alebo v Poľsku, všetci prežívame pri každodennej práci a organizovaní podujatí podobné radosti aj starosti. Ukázalo sa, že poľskí knihovníci majú prehľad aj o slovenskej literárnej scéne. Neskrývali nadšenie napríklad z tvorby Jozefa Kariku a počas našej návštevy sa zrodil plán pozvať ho do Opole na autorskú besedu.

Celá stáž bola pre nás troch, milovníkov dobrého jedla, tak trochu aj kulinárskym zážitkom. Každý deň sme sa výborne najedli. Jednu z večerí sme si vybrali v reštaurácii vo veľkom historickom mlyne s prekvapivo ružovým interiérom. Tento trend sme symbolicky zavrhli vo štvrtok, keď sme sa cestou domov zastavili na obed v Oravskom zrubu, ktorý v relácii Na nože získal plných päť nožov. Ich sviečková bola skutočne jedna z najlepších, akú sme kedy jedli.

Domov sme sa vrátili plní dojmov, s novými priateľstvami, nápadmi aj obohatenou slovnou zásobou. Na základe skutočných udalostí môžeme oficiálne potvrdiť, že všetky chýry o výbornom pobyte v Opole sú pravdivé.

Do zobaczenia!

Dominika Kmeťová

KOLEGOVIA DOMINIKA, MILAN A MIŠKA V OPOLE

KNIŽNICA V OPOLE

KOLEGOVIA DOMINIKA, MILAN A MIŠKA V OPOLE

KNIŽNICA V NISE

Doskotlač

Keď sa v Číne prvýkrát zrodilo umenie kníhtlače, ako tlačiarenské médium sa používali kamenné dosky (2. stor. n. l.), do ktorých sa vyryl text v zrkadlovom obraze a povrch kameňa sa natrel farbou a vytlačil na papier. Neskôr sa na opakovanú tlač používali drevené (6. stor.) a neskôr kovové dosky (9. stor.). Z Číny sa umenie tlače rozšírilo do Kórey a v 8. stor. do Japonska. V Ázii sa tento spôsob používal predovšetkým na tlač budhistických sútier a konfuciánskych diel. Najstaršiu objavenú a takto vytlačenú sútru na svete datujeme do roku 751 n. l. Za predchodcov doskotlače môžeme označiť aj pečatidlá a rôzne razidlá. Nevýhodou doskotlače bolo, že sa doska s textom dala použiť len raz. Pri tlačením ďalšej strany sa musela vyrobiť nová. Takto vznikali blokové knihy a jednou z nich je známa Diamatová sútra z roku 868 n. l. V Japonsku sa kameňoryt využíval ako reprodukčná technika až do konca 15. storočia. Potrebná doba viac vyhovovala ale drevená matrica, lebo sa ľahšie upravovala. Dnes sa s touto technikou stretávame len ojedinele. Špecifickým druhom doskotlače je japonská ukiyo-e, ktorá sa používala výlučne na tlač obrázkov a bola na vrchole popularity v 17. a 18. stor. n. l. Štočky a matrice vyrábali z dreva divokej sakury. Rezbár preniesol na dosku obrázok za pomoci skice namaľovanej čiernym tušom na priehľadnom papieri a ostrým rydlom vyznačil obrysové kontúry. Potom postupným odrezávaním dreva medzi líniami kresby vyrobil dosku na tlač. Na rytine nikdy nepracoval len jeden rezbár. Začínajúci učeň obvykle vyryl hrubé časti, jemnejšie (ornamenty a šatstvo) smel ryť až učeň asi s desaťročnou skúsenosťou a detaily kresby (tváre a účesy dám) smel zhotovovať až majster v remesle. Tlač bývala viacfarebná. V Európe sa doskotlač zaviedla omnoho neskôr (stredovek) a zo začiatku sa používala hlavne pri tlačením ornamentov na tkaniny (na Slovensku napr. modrotlač). Až keď sa po Európe, v čase križiackych výprav, rozšíril používanie papiera, začala sa technika drevorezu využívať aj na tlačenie textov. Technológia doskotlače prechádzala mnohostranným vývojom. Dosky sa vyrábali z rôznych materiálov, podľa ktorých niesli názov – drevorez, drevoryt, kameňoryt, neskôr v 18. stor. linoryt, linorez, medenoryt a pod. Farba sa nanášala na reliéf textu ručne. Drevené tyče s rúčkami obalené v koži vyplnenej vlnou sa pokryli farbou.

Často mávali podobu polgulí. Potom sa o seba dve a dve opakované udieraním otierali, aby sa farba na nich rozmiestnila rovnomerne. Nakoniec sa kolísavým pohybom po vysádzanom texte prenášala farba na povrch reliéfu písmen. V novoveku na nános farby slúžili tlačiarenské lisy. Najstaršie zachované drevorezy v strednej Európe pochádzajú z obdobia okolo roku 1400. Od polovice 16. storočia do prelomu 19. storočia bol drevorez obrázkov postupne vytlačaný inými technikami, napríklad leptom či medirytinou.

Na tlač textov sa začali používať Guttenbergove pohyblivé litery. Dnes sa všetko robí elektronicky.

Anna Senčková

JAPONSKÝ SKLADACÍ OBRAZ HIKONE S HRACÍMI FIGÚRKAMI NA ZLATOM POZADÍ, PRAVDEPODOBNE NAJSTARŠIE ZACHOVANÉ DIELO UKIYO-E (ASI 1624 – 1644), AUTOR: NEZNÁMY (ZDROJ: CREATIVE COMMONS, VOĽNÁ LICENCIA, [HTTPS://COMMONS.WIKIMEDIA.ORG/W/INDEX.PHP?CURID=7963099](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7963099)).

Výstava FOUR FOR FÓR v Galérii v podkroví

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici pripravuje v Galérii v podkroví kolektívnu výstavu FOUR FOR FÓR, ktorá od 21. augusta do 16. októbra 2026 predstavuje tvorbu štyroch vizuálnych umelcov: Patrika Ševčíka, Pavla Šteska, Niny Haas a Petra W. Haasa. Názov výstavy je slovnou hrou, ale zároveň presne pomenovaním jej zámeru. FOUR FOR FÓR je voľná formácia štyroch autorov, štyroch osobitých výtvarných prístupov a štyroch médií: sochy a plastiky, grafiky, maľby a umeleckej fotografie. Ak je „fór“ vtipom, dôvtipom či prekvapivým obratom, v prípade tejto výstavy nadobúda význam fortieľa – majstrovstva nadobudnutého skúsenosťou, praxou, citom pre materiál i dlhodobým zdokonaľovaním tvorivého procesu.

Práve fortieľ je spoločným menovateľom diel všetkých vystavujúcich autorov. Každý z nich vychádza z dôkladného poznania svojho média, jeho dejín, možností i hraníc. Neuspokojuje sa však s opakovaním osvedčeného. Tradičné materiály, postupy a technológie sa v ich tvorbe premieňajú na živý jazyk súčasnosti – na spôsob, ako uchovať, formulovať a sprostredkovať myšlienku, skúsenosť i osobné poznanie. Kurátorkou výstavy je skúsená významná slovenská historička umenia Zuzana Bartková.

Pavol Štesko rozvíja sochárske uvažovanie prostredníctvom kameňa a bronz, materiálov, ktoré patria k najstarším svedkom ľudskej kultúry. Kameň v jeho dielach nie je iba hmotou, ale nositeľom pamäti, času a významu; bronz zasa umožňuje plastickému tvaru nadobudnúť sústredený, archetypálny výraz. Patrik Ševčík vstupuje do priestoru grafiky cez text, typografiu, odtlačok, znak a konceptuálnu stratégiu. Skúmaním historických aj súčasných grafických procesov vytvoril vlastnú autorskú techniku, ktorá posúva grafiku za hranice jej tradičného chápania. Peter W. Haas sa obracia k historickým fotografickým postupom, ktoré premieňa na osobitý súčasný výtvarný nástroj. Jeho „transmutačná fotografia – nie fotografia“ rozvíja výrazové možnosti čiernobieleho obrazu a osciluje medzi realitou, ilúziou a vnútornou skúsenosťou. Nina Haas vo svojom cykle Matters využíva Marangoniho efekt – pohyb, zlievanie a zhutňovanie farebných častíc na obrazovej ploche. Proces, ktorý môže pôsobiť spontánne a hravo, autorka vedome usmerňuje a zastavuje v okamihu najväčšieho vizuálneho účinku. Výstava tak vytvára živé fórum výmeny medzi generáciami, médiami a autorskými postojmi. Neponúka jednotný vizuálny program, ale priestor pre stretnutie rozdielných skúseností, materiálových citlivostí a spôsobov uvažovania o obraze. FOUR FOR FÓR pozýva diváka nielen k sústredenému vnímaniu jednotlivých diel,

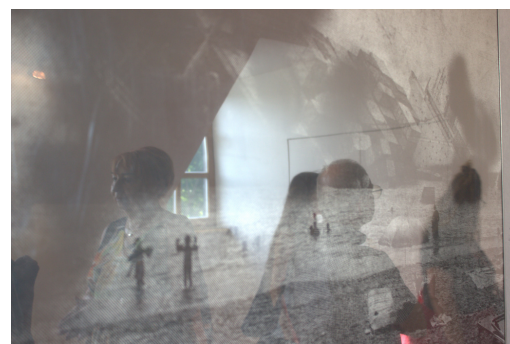

ŠTÁTNÁ VEDECKÁ KNÍŽNICA V BANSKEJ BYSTRICI

ale aj k úvahe nad tým, že výtvarná forma je vždy výsledkom mysle, ruky, zručnosti a osobného fortieľa.

Galéria v podkroví predstavuje diela excelentných výtvarníkov a prináša návštevníkom kvalitné, podnetné súčasné umenie. Prostredníctvom sprievodných workshopov ku každej výstave zároveň vytvára bezpečný a otvorený priestor pre arteterapeutické prežívanie, tvorivosť a spoločné zdieľanie.

Michaela Tettingerová

VERNISÁŽ

ZUZANA BARTKOVÁ, PAVOL ŠTESKO, PATRIK ŠEVČÍK, NINA HAASOVÁ

VERNISÁŽ

FOTO : LAURA TETTINGER

Arteterapia v Galérii v podkroví: umenie ako bezpečný priestor

Galéria v podkroví môže byť miestom stretnutia so súčasným umením, ale aj citlivým priestorom na vnútorné prežívanie, vyjadrenie emócií a budovanie vzťahu k sebe samému i k druhým. Tvorivé workshopy realizované v prostredí galérie majú pri práci s psychiatrickými pacientmi osobitný význam. Nejde pritom primárne o umelecký výkon, technickú zručnosť ani o vytvorenie „pekného“ výsledku. Dôležitý je samotný proces tvorby: možnosť zastaviť sa, sústrediť sa na vlastné pocity, pomenovať ich farbou, líniou, tvarom či kolážou a bezpečne ich zdieľať s ostatnými.

Galéria sa v tomto kontexte stáva bezpečným priestorom, ktorý účastníkov nehodnotí a nevyžaduje od nich správne odpovede. Umenie otvára komunikáciu aj tam, kde sú slová nedostatočné alebo príliš náročné. Pre človeka, ktorý prežíva úzkosť, depresiu, psychické vyčerpanie, sociálne stiahnutie či inú formu duševnej nepohody, môže byť tvorivá činnosť prirodzeným spôsobom, ako dať vnútornému svetu konkrétnu podobu. Papier, farba, hlina alebo nájdenny materiál umožňujú premeniť neistotu, napätie či spomienku na niečo viditeľné – a teda uchopiteľnejšie.

Významným rozmerom workshopov je ich prepojenie s aktuálnymi výstavami Galérie v podkroví. Každá prezentácia diel slovenských i zahraničných autorov môže priniesť inú tému, atmosféru a otázku. Návštevníci a účastníci workshopov sa prostredníctvom vystavených diel učia vnímať rôznorodosť umeleckých prístupov, materiálov a výpovedí. Môžu objavovať, že umenie nemusí byť len realistickým zobrazením sveta, ale môže pracovať so symbolom, gestom, abstrakciou, fragmentom, príbehom či osobnou skúsenosťou autora.

Stretnutie s tvorbou slovenských autorov zároveň posilňuje vzťah ku kultúrnemu prostrediu, v ktorom žijeme. Umožňuje spoznávať domáce umelecké osobnosti, ich pohľad na spoločnosť, prírodu, identitu či každodennosť. Zahraniční autori naopak prinášajú nové perspektívy a ukazujú, že ľudské prežívanie – radosť, strata, osamelosť, túžba po blízkosti alebo hľadanie pokoja – prekračuje jazykové i geografické

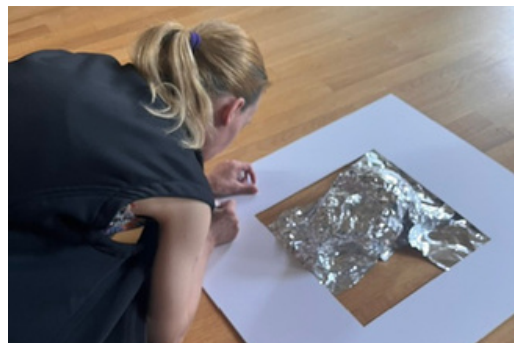
hranice. Účastníci tak môžu v dielach objaviť niečo vlastné, známe alebo povzbudzujúce, aj keď vznikli v odlišnom čase a kultúrnom kontexte. Tvorivý workshop nadväzujúci na výstavu ponúka možnosť reagovať na umenie osobným spôsobom. Účastník nemusí interpretovať dielo „správne“ podľa dejín umenia. Môže sa sústrediť na to, čo v ňom obraz, objekt či inštalácia vyvoláva: akú spomienku prináša, akú farbu cíti, s čím sa stotožňuje, alebo čo mu naopak zostáva neznáme. Takéto vnímanie umenia cez vlastnú dušu vedie k prijatiu individuálneho pohľadu a k uvedomeniu, že každý človek môže mať s dielom jedinečný vzťah.

Spoločná tvorba má zároveň sociálny rozmer. V bezpečnej skupine môže podporovať pocit spolupatričnosti, vzájomného rešpektu a prijatia. Účastníci sa učia, že rozmanitosť prežívania nie je prekážkou, ale prirodzenou súčasťou ľudskej skúsenosti. Galéria v podkroví sa tak prostredníctvom arteterapeuticky orientovaných workshopov môže stať miestom, kde sa umenie neprijíma iba očami, ale celou osobnosťou – ako priestor na dialóg, obnovu dôvery, tvorivú slobodu a citlivé hľadanie vlastného hlasu.

Michaela Tettingerová

ÚČASTNÍCI WORKSHOPOV A ICH DIELA

Knižnice sveta

Knižnice vo Vilniuse

Litovská národná knižnica Martynasa Mažvydasa vo Vilniuse, založená v roku 1919, je moderným kultúrnym a komunitným centrom európskeho formátu. Knižnica, nesúca meno autora prvej litovskej knihy, uchováva veľký knižničný fond, ktorý obsahuje až 7 miliónov knižničných jednotiek. Jeho základ tvorí Národný archívny fond publikovaných dokumentov spolu so špecializovanými a osobnými zbierkami. Zlomový moment v histórii inštitúcie priniesol rok 1990. Po páde železnej opony a obnovení nezávislosti Litvy sa do krajiny začala vracieť dovtedy zakázaná tlač litovskej diaspóry. Knižnica v tom období získala darom viac ako milión cenných výtlačkov najmä z USA, Nemecka a Francúzska. Tento krok otvoril dvere rozvoju medzinárodnej spolupráce. Význam inštitúcie podčiarklo aj rozhodnutie Najvyššej rady Litovskej republiky z roku 1991, ktorá ju oficiálne poverila plnením úloh parlamentnej knižnice. Dnes knižnica reaguje na potreby 21. storočia. Pre čitateľov a bádateľov je k dispozícii deväť špecializovaných čítární. Vedľa čítární humanitných vied, litovských štúdií či spoločenských vied tu nájdete unikátne priestory pre vzácne knihy a rukopisy, hudbu, médiá a takzvaný Americký priestor. Myslelo sa aj na najmladších v čítárni pre deti a mládež. Počas letných mesiacov navyše inštitúcia presúva časť svojich aktivít bližšie k moru, kde prevádzkuje populárnu letnú čítareň v Palange. Knižnica zastrešuje tri významné pracoviská: Výskumné centrum Judaica, Centrum pre demokratické štúdie Adolfa Damušisa a Centrum štátnosti. Návštevníci môžu tiež využívať modernú kinosálu, hudobnú miestnosť, vlastné zvukové a televízne štúdio či zdieľané pracovné priestory (coworking). Po desaťročiach chátrania prešla budova knižnice v rokoch 2008 až 2016 radikálnou rekonštrukciou. Litovské vizionárske štúdio 2XJ sa rozhodlo pre odvážny krok: namiesto maskovania minulosti postavili staré a nové do priameho kontrastu. Historický skelet, štukatúra a pôvodné stĺpy prešli prísnu pamiatkovou obnovou a architekti do nich vložili radikálne moderný, monochromatický svet. Do svetlých, monumentálnych siení zakomponovali striktné čierne, geometrický nábytok. Niektoré nábytkové steny a knižnice dosahujú výšku až šesť metrov, čím dokonale rešpektujú obrovskú mierku

pôvodných priestorov, zároveň im dávajú chladný, severský elegantný nádych. Premena interiéru odzrkadľila aj zmenu filozofie celej inštitúcie. Staré, zaprášené archívy s prísnyimi pravidlami ticha vystriedal živý mestský organizmus. Z historickej budovy sa stal verejný priestor, kde sa študenti, umelci a podnikatelia stretávajú v modernom dizajne, zatiaľ čo nad nimi bdejú masívne socialistické stĺpy. Vilnius tak ukázal svetu inšpiratívny návod, ako sa vyrovnáť s komplikovaným architektonickým dedičstvom – nezbúrať ho, ale vdýchnuť mu nový, slobodný život.

Univerzitná knižnica vo Vilniuse je miestom, kde na vás dýchne skutočná atmosféra magického Rokfortu. Nemusíte cestovať do Veľkej Británie, stačí vstúpiť do historického areálu Vilniuskkej univerzity. Práve tu sa ukrýva stará budova Univerzitnej knižnice vo Vilniuse, založená jezuitmi už v roku 1570. Ide o najstaršiu akademickú knižnicu v baltských štátoch, ktorej architektúra tvorí fascinujúci labyrint gotiky, renesancie, klasicizmu a najmä veľkolepého vilniuského baroka. Pri vstupe do samotnej knižnice návštevníkov vítajú masívne bronzové pamätné dvere, ktoré pripomínajú prvú litovskú tlačenú knihu. Jej bohatý fond tvorí až 5,4 milióna dokumentov vrátane vzácných historických rukopisov, inkunábulí a rytín z oblasti východnej Európy. Inštitúcia dnes slúži viac ako 36-tisíc používateľom z radov akademickej obce i širokej verejnosti. Knižničnú sieť tvorí Centrálna knižnica, sídliaca pri Prezidentskom paláci, moderné Centrum vedeckej komunikácie a informácií v Saulėtekise a jednotlivé fakultné pobočky. Samotná Centrálna knižnica má požičovňu, 20 čítární a 3 skupinovú študovňu, pričom viaceré z nich sídli v historických sálach. Vďaka mimoriadnej architektonickej hodnote priláka komplex ročne vyše 10 000 turistov. Príkladom je Sieň Franciszka Smuglewicza – pôvodný refektár z 18. storočia, neskôr pomenovaný po slávnom maliarovi a profesorovi. Práve tu získal v roku 1819 svoj diplom básnik Adam Mickiewicz a priestory v minulosti navštívili aj osobnosti ako Napoleon či cár Alexander II. Popri tradičných službách knižnica napreduje s dobou; ponúka 3D tlač, rezerváciu študijných boxov, špeciálny softvér pre zrakovo a telesne znevýhodnených, ako aj virtuálnu knižnicu s digitálnymi zbierkami a online prehliadkami.

ŠTÁTNÁ VEDECKÁ KNIŽNICA V BANSKEJ BYSTRICI

Prechádzka týmito priestormi je vizuálnym zážitkom – ukazuje, ako dokáže baroková pompéznosť slúžiť modernému vzdelávaniu aj po viac ako 450 rokoch.

Zdenka Gondová

LITOVSKÁ NÁRODNÁ KNIŽNICA MARTYNASA MAŽVYDASA

UNIVERZITNÁ KNIŽNICA VO VILNIUSE

SVIEŽENÁ, B.: Medzi hanbou a hladom: ako zastaviť kolotoč emočného prejedania. Bratislava: Ikar, 2026. 275 s. ISBN 978-80-575-0071-1.

Prečo jeme, keď nie sme hladní? A prečo nedokážeme prestať, aj keď vieme, že by sme mali? Odpovede sa skrývajú v našom mozgu, hormónoch, detských zážitkoch aj v nevypovedaných emóciách. Táto kniha je plná autentických príbehov z praxe a inšpirovaná osobnými skúsenosťami autorky, ktorá skúma, prečo diéty zlyhávajú, čo je skutočný hlad, ako vzniká baženie a ako sa vymaniť z bludného kruhu emočného jedenia. Pomôže všetkým, ktorí túžia porozumieť svojmu vzťahu k jedlu, telu aj sebe.

PELICOT, G.: Óda na život: hanba musí zmeniť stranu. Bratislava: N Press, s. r. o., 2026. 196 s. ISBN 978-80-8230-471-1.

Gisèle Pelicot po prvý raz otvorene rozpráva svoj príbeh – od spomienok na detstvo, prvú lásku, prácu a materstvo až po šokujúce odhalenie, ktoré jej navždy zmenilo život. Jej slová: „Hanba musí zmeniť stranu“ sa stali symbolom boja proti sexuálnemu násiliu. Je to príbeh obyčajnej ženy, ktorá čelila nepredstaviteľnej zrade, no napriek tomu našla silu ísť ďalej. Jej svedectvo je oslavou nezlomnosti, nádeje a presvedčenia, že ani po najhlbšej traume netreba strácať vieru v život, lásku a možnosť nového začiatku.

GRÚŇ, D. (ed.): Hostina pre duchov: hodnoty v dialógu súčasných umení. Bratislava: Veda, 2025. 301 s. ISBN 978-80-224-2107-2.

Publikácia pozostáva z úvodnej štúdie venovanej súčasnému stavu umeleckej kritiky (Daniel Grúň) a následne zo samostatných esejí. Súčasťou knihy sú tiež anglické resumé ku každej eseji, šesť až sedem reprodukcí. V každej zo zaradených esejí sú sledované pojmy – kritika, hodnota a kríza – definované a kontextualizované odlišne.

VOIT, P.: Od textu ke knize a knižní kultúre: padesát statí z let 1981–2021. Svazek 1–2. Praha: Academia: Karlova univerzita, 2026. 1094 s. ISBN 978-80-200-3628-5.

Výbor mapuje cestu od literárnej vedy druhej polovice 20. storočia cez bibliografiu až k vede o knižnej kultúre, dnes študovanej podľa možností a potrieb nového tisícročia. State písané pre odborné periodiká dopĺňajú dva osobné apely na štúdium knižnej kultúry a tri tematicky odlišné rozhovory s Janom Linkom, Luciou Storchovou a Jiřím Trávníčkom. Dramaturgia približuje nielen širšiemu publiku, ale aj kolegom z humanitných vied aspoň časť potenciálu, ktorý nový odbor o knižnej kultúre poskytuje. Potom, čo v edičnom rade Knižná kultúra vyšla roku 2021 antológia zahraničných textov nazvaná Čo sú dejiny knihy?, môže ucelene koncipovaný výbor naznačiť špecifiká domáceho bádania a priblížiť zhody a rozdiely medzi cudzou a tuzemskou vedou o knihe.

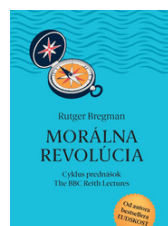
HLAVAČKOVÁ, M. – LYSÁ, Ž.: Pred bránou do večnosti: umieranie a smrť v stredoveku a novoveku. Bratislava: Veda, 2025. 686 s. ISBN 978-80-224-2132-4.

Objavte, ako sa ľudstvo vyrovnávalo so smrťou odnepamäti. Kniha skúma rituály, filozofie a umenie, porovnáva minulosť s dňom a hľadá poučenie pre náš vzťah k životu. Smrť človeka má svoj biologický, právny, etický, duchovný, kultúrny, spoločenský aj individuálny rozmer. V prírode tvorí prirodzenú súčasť kolobehu života. Kniha je určená tým, ktorých zaujíma, ako sa ľudská spoločnosť vyrovnávala s touto najzákladnejšou istotou existencie. Skúma rituály, filozofické, náboženské, právne a umenovedné predstavy o smrti a posmrtnom živote a porovnáva ich s dnešným vnímaním konca života. Jej cieľom je nielen sprostredkovať, ako ľudia v stredoveku zomierali, ale aj ako so smrťou žili.

HALLON, L. – SABOL, M.: Cestovný ruch na Slovensku 1939–1945: (zábava pre majetných aj nemajetných). Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, 2025. 231 s. ISBN 978-80-224-2146-1.

Monografia prináša na základe najnovšieho výskumu celkový obraz vývoja cestovného ruchu v podmienkach Slovenskej republiky 1939–1945 v širokých súvislostiach. Potvrdzuje hypotézu, že cestovný ruch sa rozvíjal aj na pozadí zložitých medzinárodných a domácich udalostí druhej svetovej vojny, len s určitými špecifickými znakmi. Mapuje stav turizmu na Slovensku na konci 30. rokov. Hodnotí rozvoj jednotlivých segmentov domáceho a zahraničného turizmu, najmä vo vzťahu k Protektorátu Čech a Moravy a k nacistickému Nemecku.

BREGMAN, R.: Morálna revolúcia. Bratislava: N Press, s. r. o., 2026. 99 s. ISBN 978-80-8230-447-6.

Renomovaný holandský historik a autor bestsellerov Ľudskosť a Utópia pre realistov Rutger Bregman sa vracia s naliehavou a provokatívnou analýzou súčasného sveta. Kniha vychádza z prestížneho prednáškového cyklu The BBC Reith Lectures a je ostrou kritikou dnešných elít a zároveň vášnivým manifestom za návrat k integrite a odvahe. Autor nás vezme na cestu od pádu Rímskej ríše cez tichý rozklad Benátok až po nablýskané kancelárie Silicon Valley a elitné univerzity, aby ukázal, kde sme stratili morálny kompas. Morálna revolúcia však nie je len diagnózou úpadku. Je to praktický a inšpiratívny sprievodca pre každého, kto odmieta apatiu a verí, že najdôležitejšia transformácia našich čias nie je technologická, ale hlboko ľudská a etická.

zostavila Michaela Töröková

Občasník Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici

Zostavovateľ: **Mgr. Alžbeta Matejová**

Zodpovedná redaktorka: **PhDr. Oľga Doktorová**

Grafická úprava a sadzba: **Mgr. art. Michaela Tettingerová**

Jazyková korektúra: **PaedDr. Ivan Očenáš, PhD.**

Vydáva: **Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici**

Nepredajné. Bezplatne šírené.

KNIŽNÍČNÉ NOVINY

WWW.SVKBB.EU

E – MAIL: SVKBB@SVKBB.EU